

Скарына прыдумаў.. “сярэднявечны GOOGLE”

Як беларускі першадрукар апярэдзіў час

Самым маштабным юбілейным праектам павінна стаць выстава “Францыск Скарына і яго эпоха”. Перад арганізатарамі стаіць няпростая мэта. Яны хочуць сабраць ледзь не ўсе арыгінальныя выданні са спадчыны беларускага першадрукара.

— Складанасць у тым, што амаль усе кнігі Францыска Скарыны захоўваюцца за мяжой — у Расіі, Польшчы, Германіі, Чэхіі, каля 50 краін. Даследчыкі ведаюць пра 520 ацалелых асобнікаў, — расказаў дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Раман Матульскі.

Адзін з галоўных экспанатаў на выставу прывязуць з Масквы, дзе ў аддзеле рукапісаў і старадрукаваных кніг Гістарычнага музея захоў-

ваюцца некалькі Біблій Скарыны, надрукаваных у 1517-1519 гадах. Пяцікніжжа, ці Закон Майсееў, удалося патрымаць у руках нашаму карэспандэнту.

Унікальны асобнік адпісаў Гістарычнаму музею яшчэ ў канцы XIX стагоддзя калекцыянер Павел Шчапаў. Яго бацька разбагацеў на гандлі і ткацкай вытворчасці. Сам жа Шчапаў, праслухаўшы лекцыі на гісторыка-філалагічным факультэце Маскоўскага ўніверсітэта, не пажадаў прадоўжыць сямейную справу. Яго захапленнем было калекцыяніраванне кніг. Перад смерцю ў 1888 годзе ён завяшчаў Гістарычнаму музею бясплатную бібліятэку ў трыццаць тысяч рэдкіх тамоў. У тым ліку і Біблію Скарыны.

— Калі нават павярхоўна прагартца выданне, становіцца зразумела, якім вялікім друкаром быў Францыск Скарына,

Ілюстрацыі ў кнігах першадрукара з Полацка тлумачылі тое, што яго чытачы ніколі не бачылі

Дарэчы

■ Францыск Скарына — беларускі першадрукар, філосаф-гуманіст, пісьменнік і медык. Нарадзіўся ў купецкай сям’і ў Полацку паміж 1485 і 1490 гадамі. У 1504 годзе паступіў у Кракаўскі ўніверсітэт. Праслухаўшы курс вольных мастацтваў, атрымаў ступень доктара. Пяць гадоў вучыўся на факультэце медыцыны — доктарскую ступень атрымаў у Падуанскім універсітэце Італіі. У 1517 годзе Скарына заснаваў друкарню ў Празе, дзе выдаў “Псалтыр” — першую беларускую кнігу. У наступныя два гады пераклаў і выдаў яшчэ 22 кнігі Бібліі. Пераехаўшы ў Вільнюс (Вільнюс) у 1520 годзе, апублікаваў “Малую падарожную кніжыцу” і “Апостал”. Памёр у пачатку 1540-х гадоў.

Гэта цяпер, не разумеючы значэння слова, можна яго заугліць. Але ў XVI стагоддзі, прачытаўшы ў кнізе незнаёмае слова, нашым продкам нічога не заставалася, акрамя як фантазіраваць. Даведачную функцыю Скарына ўсклаў на гравюры, якія на мастацкіх вартасцях не саступаюць работам заходнееўрапейскіх майстроў

— расказвае старшы навуковы супрацоўнік Гістарычнага музея Галіна Шытава. — Каб зрабіць тэкст Святога пісання простым і зразумелым, Скарына стаў друкаваць прадмову — своеасаблівы кароткі пераказ, які раскрываў асноўны змест кнігі. Замыяў складаную царкоўнаславянскую лексіку беларускімі сінонімамі, упрыгожваў старонкі вытанчанымі арнаментамі. Гравюры на мастацкіх вартасцях не саступаюць работам заходнееўрапейскіх майстроў. Калі паглядзець уважлівей, на многіх можна заўважыць сонца і месяц, які знаходзіць на яго. Гэта друкаваная марка Скарыны. У рускага перша-

друкара Івана Фёдарова (ён выдаў свой “Апостал” на 47 гадоў пазней, чым быў апублікаваны “Псалтыр” Скарыны. — Рэд.) пасля таксама будзе свой фірменны знак.

Гэта цяпер, не разумеючы значэння слова, можна яго заугліць. Але ў XVI стагоддзі, прачытаўшы, напрыклад, назоўнік “слон”, нашым продкам нічога не заставалася, акрамя як фантазіраваць, што ж гэта за звер такі. Даведачную функцыю Скарына ўсклаў на гравюры. Не разумееш, што такое Каўчэг Запавету? Ды вось жа ён, адлюстраваны непасрэдна пад тэкстам.

Мудрагелістыя літары ўпрыгожвалі першае слова кожнай главы і раздзел-

ла, а лісты першадрукар пранумароўваў. Нават памеры радкоў даводзіў да аднолькавага памеру, што па тых часах проста неверагодна.

Дарэчы, у Маскве таксама адзначаць 500-годдзе беларускага кнігадрукавання. Так, 18 і 19 красавіка ў Расійскай дзяржаўнай бібліятэцы пройдзе вялікая расійска-беларуская канферэнцыя “500-годдзе выдання першай славянскай Бібліі Францыска Скарыны: станаўленне і развіццё культуры кнігадрукавання”. Праўда, проста так патрапіць на яе не атрымаецца — форум разлічаны на гісторыкаў і філолагаў.

Ірына **Мустафіна**